

(המשך מעמוד 45)

שלנו, עשו ניסוי מיוחד: חקר ההתנהגות. הוא רצה לחקור אצלנו ספציפית את כוחה הסבל. חקן איך ההפרדה מאמא משיפעה עלינו. הוא נתן לי לחפש את אמא שלי ועקב אחרי ההתנהגות, ברך מה אני מוכנה לעשות בשביל להגיע לאמא שלי.

את יכולה לתת לי דוגמה של ניסוי בחקר ההתנהגות?

יום אחד נודע לי שאמא עוברת בשירותים. ברחתי מהבלוק וחיפשתי את אמא בשירותים. מצאתי אותה. כשחזרתי, מנגלה חיכה לי בפתח הבלוק. הוא שאל אותי איפה הייתי. אמרתי: חיפשתי את אמא שלי. הוא הכניס לי בעיטה וזרק אותי כבעיטה עד סוף הבלוק ואמר:

אנחנו עוד נראה מי מביינינו יותר פיקח! זה מנגלה אמר לילדה בת שבע. אבל אני לא פחדתי ממנו. רצתי אחרי אמא. רציתי לראות אותה, לחבק אותה. ברחתי מהבלוק. לא פחדתי ממנגלה. כשירדתי שאמא בשירותים. הגעתי אליה אפילו שקיבלתי מכות רצח. ואז, כשמנגלה עזמה מולי ואני שבורה על הריצה בבלוק, הרמתי את עצמי. נעמרת לי ככה מולו, הסתכלת לי בעיניים בזעם וכשינאה: מי הוא ומה הוא שפירד ביני לבין אמא? הוא החזיר לי מבט עין בעין — את העיניים שלו אני זוכרת טוב מאוד — ואת לא תאמיני, נשבעת לך, ויש עדים: הוא הוריד את העיניים בפניי. מנגלה מלאך-המוות של אושוויץ, הוריד את העיניים לפני לידה בת שבע.

מאז הוא נתן לי להיות חופשית. היה מותר לי ללכת ולהסתובב. היה מותר בכל. הוא עקב אחרי זה ובאופן אישי חקק את ההתנהגות שלי.

מאז מצאתי את עצמי משוטטת בכל המחנה. ראיתי דברים שילדה בת שבע לא צריכה לראות. אני לא מוכנה להיכנס לזה, כי אני מוכנה לחזור למראות האלה רק עם פסיכולוג. הכינורא

מחושמלת, וחלנו מתחת לגדר. היה שלג עמוק. כל הזמן נפלנו. היה לילה, שמענו סיננות וכלבים נובחים, ואסאס צורחים. אנדרלמוסיה, תוהו ובוהו. הלכנו לכיוון המשרפות. הגענו לבניין לאגמור, אולי קרמטוריום. התחבאנו. אמא המיסה מיישג, וכך היו לנו מים. היא לקחה את שאריות הלחם הקשה שאספה במנוסה ונתנה לנו לאכול, אחרי שצלתה אותו. עד היום אני מתה על לחם שרוף, זה בשבילי הליקטס. אני יכולה לאכול לחם שרוף יום וילילה.

היינו מכווצים מפחד. ממש לירנו עמד נאצי ושרף את הניירת והרוקו מנטציה של הקרמטוריום. הלילה עבר. אלוהים, לאן הולכים? מה עושים? האיש ואמא החליטו לחזור למתנה.

במתנה שוב הפרידו אותנו מאמא. היא חטפה מכות רצח. אנחנו חטפנו מכות רצח. כמה פעמים אפשר עם ההפרדות האלה? זה כבר היה מעל ומעבר לפה שילד ואמא יכלו לשאת. עמרת בפתח הבלוק וחשבת לעצמי: עכשיו זה הסוף. יותר אני לא אראה את אמא שלי. כמה שהייתי קטנה, השכל שלי פעל. יצאתי לפתח עם כרית, חיפשתי חום של אמא. עכשיו יקחו את אמא. לא!

אמא אומרת שהיא ראתה אותי עומדת בפתח, ניסתה לעשות סימנים. ואז נכנסתי לבלוק, והתחילו להצעיד אותם: מרשן מרשן!

אמא חשבה שגמרנו, שזה הסוף! ברגע שנכנסתי לבלוק, היא לא ידעה שהלכתי להביא את אחותי. חשבה שלא תראה אותנו יותר. אמרתי לאחרי זי, אולגה: בואי, אל תשאלו שאלות, אני אתחיל לרוץ, את אחריי. אולגה לא הבינה מה קורה, אבל שמעה לי. התחילו לרוץ לכיוון המבוגרים.

אחרי לא תפסו אותנו? לא תפסו, עובדה. הגענו לשורה הראשונה. ידעתי שאמא שם. לא ידעתי איפה. אנשים הסתירו אותנו והעבירו אותנו הלאה. של מי הילדים האלה, של מי הילדים?

רה קלוגר

הזכרונות חוזרים כל הזמן!

עד שאמא אמרה: הם שלי. את מתארת לך איזו טרגדיה אנושית? מיסכנה אמא...

(בשלב זה של הראיון נאלצנו להפסיק למשך שעה ארוכה. הזיכרונות שטפו את ורה. היא חזרה להיות הילדה הקטנה הרוצה את אמא. היא פרצה בכי ושהיא אצור בתוכה ארבעים שנה. ורה בכתה. כל הפחדים, כל החרדות יצאו החוצה בגל של בכי. שחפה את כולנו. כשזה נגמר, שטפה את פניה. חזרה אל החדר מאופרת. פתחה בקבוק יין ואמרה: בואו נשתה לחמי החיים! רק אז אמר היה להמי שיך בראיון, באותה הנקודה שבה הפסקנו: הצעדה לאושוויץ.)

הלכנו עם המבוגרים. אמא לקחה אותנו על הידים לסירוגין. לי אברה נעל אחת. צערנו, זו הייתה צעדת השמדה. הנאצים כל הזמן חיסלו את השורות האחרונות של הצועדים. ראיתי גוויות מכל הכיוונים. אמרתי לאמא: בואי קרימה, והנאצים כל הזמן: "שגלי" עם הרובים והאלות. הכדורים שקרו לנו ליד האוונים. נס שלא

נפגענו. אמא לא היה לה כוח, היא הייתה אחרי מחלת טיפוס קשה. היא הרימה אותה. וזרתי ואחר כך לקחה את אחותי. צעדי יחפה בשלג. עד היום יש לי אצבעות קפואות כמו אבן. בחורף יש לי בעיות פרקים ואני סובלת ממכות קור.

פיתאום הגיעו תלת אופנועים עם ג'יפים. הבאים קראו לנאצים שעסקו בהשמדה: "קום, שגל, קום שגל." בואו מהרו והם קפצו לתלת-אופנועים ו' נעלמו, והשאירו אותנו לבד, כאמצע הדרך.

הסתכלנו סביב. הם הצליחו לחסל תוך שעה חצי מהאנשים. לפנינו היה גשר. ברקנו אם הנאצים לא הטמינו בו חומר נפץ, כדי שנתפוצץ יחד איתנו. לא היה חומר נפץ. עברנו את הגשר, המשכנו לצעוד. אנשים גמורים, של רים, שיכריכלי מזוהמים.

הגענו לאושוויץ. שם היה תוהו ובוהו. הגרמנים עזבו, הרוסים עוד לא הגיעו. זה היה אמצע הלילה. קיבלו אותנו עם קפה חם. אנשים התנפלו על המחסנים, וריקו את האוכל. ואז כן אדם אחד אמר: "קודם כל תנו אוכל לאשה עם הילדים." הוא הוציא אותנו מהשורה. לקח אותנו, טיפל בנו, רחץ אותנו בסיפונים של סודה, שלא נודרם מהמים.

ומה קרה אחר כך?

ברגע אחד הכי ארסם היה הפך לאבא שלי. יקי שימשוכיץ היה שמו ושנה אחרי המילחמה הוא התחתן עם אמא. נולדו להם עוד שתי בנות. האיש הזה, שהוציא אותנו מהשורה וטיפל בנו, כך נגמר בשבילנו הסיוט. למחרת באו הרוסים ושחררנו. אמא רצתה לנסוע לצ'כיה, חשבה שמחכה לה שם הרכוש. חיפשה את האחווה. היא לא ידעה שהכל נהפך לקולחון אחד גדול. אחר כך, בשנת 1948, כשהיינו בנות עשר, אירגן הר"ר אביגדור שנופל עלייתנו, ושלחו מאה ילדים לי אחווה באירלנד. אמא האמינה שמחוק לאירופה הכבושה יהיה לנו יותר טוב. חיינו בארמון ליד רבליץ במשך שנה שלמה, אחר כך התחילו לשלוח אותנו. כשהורים הגיעו לאושוויץ, שלחו אליהם את ילדיהם לקנדה, לאוסטרליה, לאמריקה, לארץ.

ההורים שלנו עוד לא הגיעו לארץ, ושלחו אותנו ללונדון. למי שפחה אומ' גת. אנחנו נשלחנו למישפחת פון. נרנו בסטאנפורד במשך המש שנים. כשההורים עלו ארצה, ב'1957, הצטיי רפנו אליהם.

ומאז, מעולם מעולם מעולם לא דיברנו על מה שהיה. לא על מנגלה, לא על אושוויץ. התחתנתי עם שמואל קלוגר, יש לי בן בגיל 27 ובת בגיל 22. יש לי נכד ואני חיה את חיי עם הזיכרונות.

הילדים שלך הושפעו מ' מה שקרה לך? העצבים עברו להם, ואני מקווה שזה הכל. מקווה שזה הכל.

למה לא דיברת איתם על מה שעבר עליך? הם לא שאלו. ניסיתי לדבר עם אחותי, ללא הצלחה. עם אמא דיברתי פה ושם.

ועם בעלך? הוא חשב שהמצאתי את הסיפורים. עכשיו הוא יודע שאני רוברת אמת. הרגשתי צורך לדבר כל החיים. בפעם הראשונה שבכיתי הייתי בת 12. רציתי לכתוב ספר. לספר. אבל לא היו בי כוחות. אז כתבתי שירים.

יש לי משפחה, שהיא התראפיה שלי. כל צמח, כל עלה — כמו ילד. שם, במשפחה, אני מדברת עם די צמחים, מספרת להם מה שהיה, כי עד עכשיו לא היה לי שרצה לשמוע לי. כעת זה ישתנה. אני אוכל לדבר ולספר ולהוציא מתוכי את הזיכרונות וה' סיוטים כמו ירבוך, שייצאו ממני ולא יחזרו אליי יותר כליילות. אני אספר שהעולם כולו יידע איך ילדה בת חמש ראתה וחוותה את המחנות, את הניי סוים, את העניינים, את הפרידה ואת הכאב. אני אספר על הניסויים הכבדים שלא סופרו מעולם. יש לי סקופ לעולם, לא הכל מתועד, אבל אני ראיתי כמו עיניי. אני הרגשתי על גופי, אני הייתי בת חמש אבל ראיתי הכל!

למס' 9 יש 300 מיליון

הוכתרה בתואר האדם הע" שיר ביותר כבריטניה הגדולה, המל" בה אלזבת, שעושרה מוערך בשלר ש מיליארד דולר. אחרי המלכה, ברשימת האנשים העשירים ביותר, מופיעים שיבעה אנשים בלתי ידועים כציבור הרחב. התשיעי ברשימה (ובע" שירי בריטניה) הוא החיפושית לשעבר פאול מק'קרנתני: 300 מיליון דולר.

לעוזר יש מישמש

נתמנה לעוזר שרה העשירה והמיסחר לאורי פיתוח, תתיאלוף (מיל') אורי בריאון, 59, לשעבר עוזר שרה הביטחון לענייני התיישבות ועוזר שרה החקלאות לענייני התיישבות. בריאון, אחד הרוחפים העיק' ריים להתיישבות בשטחים (שעל שמו נקראים הקאראונים, שבהם משתכנים המתיישבים בימים הראשונים בשטח, בראונס) הוא יליד נהלל, איש גייסות השריון, אב שכול (שאיבר בו, מג'ד שריון), והיה גם מועמד לכנסת (התשיעית, מקום שישי ברשימת אריק שרון שלומציון. שזכתה בשני מקומות בלבד) וחי כמושב אורות בנגב, שם הוא מגדל פרייהדר, מישמש ואפרסמונים.

למשורר יש סוכרת

אושפז בפראג, כשהוא סובל בליבו ומסוכרת, יארוסלאב זיפ' רץ, 83, המשורר הצ'כי שזכה לפני שבועיים בפרס נובל לספרות (190

משורר זיפ' רץ גם סוכרת

אלף דולר). זיפ'רץ, אשר פירסם את הראשון בין 30 סיפריה שירה שלו בגיל 19. היה רוב ימיו עיתונאי ונודע ב'1968 בהיותו יו"ר אגודת הסופרים הצ'כיים. כאשר אירגן את מסעיהחאה נגד הפלישה סובייטית. אחרי כך היה בין חותמי אמנה 77 המפורסמת.

לניורת יש קאריירה

נחוג בלונדון, יוסי הולדתה ה'40 של מנדי רייסדייוויים, נערת-הזווה שעמדה בגיל 20 במרכז שרעוריייתמין, היגרה לאחרימכן ל' ארץ, נישאה למיסעודן רפי שאולי, התניירה וניהלה איתו, בהצלחה רבה, כמה מיסעדות (תל-אביב הקטנה, מנדיס הבמבוק המזמר). היא נפרדה משאולי, אני בתה דנה, נישאה לצרפתי, שניחל את אחת ממיסעדות שאולי, התגרשה גם ממנו, וחזרה, לבסוף, ללונדון, שבה היא עושה קאריירה בתיאטרון ובטלוויזיה.

לח'כ יש עבר

נחוג יוסי הולדתו ה'50 של ד"ר דוד ליבאי, ח"כ טרי של מייפגת העבודה, נשיא לישכת עורכתי הדין ופרקליטצמרת (בין עורכותיו בשנה האחרונה: שימעון חרמון, שהור' שע ברצח האחות כרמלה בלאס; גיל כ'גל, הנאשם ברצח הברוקר יעקב

תמרורים

אלטרוביץ). ליבאי, יליד תל-אביב ובנו של מנהל גמנסיה עברית בליטא שהיה בארץ לעורך דבר השבוע, החל את הקאריירה שלו בגיל צעיר מאוד: בן 20 היה הממונה על מחלקת החנינות במישרדהמישפטים; בן 25 היה רובר המישרד. אחרי רוקטוראט באוני' ברסיטת שיקאגו האמריקאית (נושא עבודת הדוקטור: ילדים כקורבנות עבירות-מין) חזר ארצה ושילב ייצוג מישפטי בהוראת מישפטים באוני' ברסיטה ובעריכת כתבי-עת מישפטיים פטיים (קובצי פסקי-הדין של בית המישפט העליון).

לגברת הברזל יש תאומים

נחוג בלונדון, יוסי הולדתה ה'59 של מארגרט תאצ'ר (גברת

שחקנית רייסדייוויים קודם ישראלי, אחר-כך צרפתי

הברזל). ראש משפלתה השמרנית של בריטניה הגדולה מזה חמש שנים, עשרה ימים אחר שניצלה מפצצת-הזמן שהוטמנה במלון גראנד הוטל בעיר הקייט והכינוסים בריטון, שם שהתה תאצ'ר לרגל ועידת מיפלגתה. תאצ'ר היא בתו של חנווני, כימאית בהש' כלתה, נישאה למנהל-החברות (ביטוח, בעיקר) ואם לתאומים: בת, צלמת-עיתונות, ובן, איש-עסקים.

לרוכס יש צבעים

נחוג בפרינצה, איטליה, יוס' הולדתו ה'70 של הרוכס אמיליו פוצ'י די ברסאנטו, אחד ממלכיי האופנה האיטלקיים. פוצ'י, שהשתלם בצעירותו במדעי-החברה, היה טייס קרבי במילחמת-העולם וחבר פרלמנט, לפני שנתמסר במלואו אנון לאופנה ולעיצוב, נושא שבו התפושט, לאחרונה, גם לעיצוב מערכות כלי-אויכל בשני הצבעים האהובים עליו במיוחד: תכ' לתים וורוד.

ללודר יש מענה-לשון

נחוג בלונדון, יוסי הולדתו ה'100 של הלודר עמנואל (מאני') שינוול, אחד מ'13 ילדיו של חייט יהודי, שחלם להיות מלח, אבל תחת זאת הפך לאיש האיגודים המיקצועיים. שינוול, איש הלייבור, שימש כשר ההגנה הבריטי בראשית שנות ה'50 ונודע מאז ומתמיד במענה-הלשון שלו. כאשר העירו לו פעם כיצד הוא מעז לבקר את וינסטון צ'רצ'יל (ההרי הוא צאצא הרוכס ממארלבורו — מצביא רכינצחונות בסוף המאה ה'17) השיב מייד: "ואני צאצא של משה רבנו!"